

Міністерство освіти і науки України
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира
Винниченка

ПРОЦЬКО ЄВГЕНІЯ СЕРГІЇВНА

УДК [371.134(493):811.111(07)](043.3)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
В БЕЛЬГІЇ**

13.00.04. – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кіровоград – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Заболотна Оксана Адольфівна,
Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Данилюк Сергій Семенович,
Черкаський національний університет імені Богдана
Хмельницького,
завідувач кафедри педагогіки вищої школи та
освітнього менеджменту;

кандидат педагогічних наук, доцент
Шевчук Леся Олексіївна,
Національний транспортний університет,
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу.

Захист відбудеться «24» березня 2016 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 23. 053.02 в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1, зала засідань).

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кіровоград, вул. Шевченка, 1).

Автореферат розіслано «22» лютого 2016 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Окольніча Т.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Європейський освітній простір перебуває в стані динамічних змін, одним із завдань яких є оптимізація системи професійної освіти та пошук шляхів її вдосконалення. Внаслідок політичних, економічних та соціальних змін, які відбулися в ХХІ столітті в Європі, посилилася тенденція до інтеграції країн, у тому числі і в галузі педагогічної освіти.

Насьогодні Україна твердо стоїть на шляху освітніх реформ, підтвердженням чого є пріоритети Закону України «Про вищу освіту» (2014 року), який на правовому, організаційному та фінансовому рівнях визначає головні засади функціонування системи вищої освіти з метою підготовки кваліфікованого фахівця. На цьому етапі для визначення напрямку освітніх змін важливим є аналіз світового досвіду професійної підготовки вчителів, дослідження закономірностей і тенденцій розвитку цього складника освітньої сфери в різних соціокультурних регіонах Європи, зокрема в Королівстві Бельгія. Це зумовлено тим, що ця країна вже впровадила реформи в галузі професійної мовної освіти і є прикладом позитивного досвіду для розвитку педагогічної освіти України на етапі її входження у європейський освітній простір. Варто також зауважити, що особливістю Бельгії є наявність у ній трьох мовних регіонів: французького півдня, фламандської півночі та німецькомовної частини на сході. Такі мовні особливості зумовили утворення в невеликій країні досить різних систем освіти, які підпорядковуються мовним громадам і мають усі необхідні структури управління.

Наразі в Україні простежується наявність двох мовних регіонів, які, хоча і не закріплені на законодавчому рівні, значно впливають на мовну ситуацію країни: україномовної частини на заході та в центрі і російськомовного сходу й півдня, а також столиці. Це проявляється у впливі російської мови на населення країни, їхні мовні звички та спілкування. Хоча в Україні офіційно закріплена одна державна мова, одна мовна спільнота та одна система освіти українською мовою, повністю нівелювати вплив російської мови на всі сфери життя, в тому числі і на систему освіти, неможливо, отже слід брати його до уваги. Зважаючи на це, вважаємо корисним використання бельгійського досвіду, що зумовлює актуальність і своєчасність дослідження.

Крім того, важливо зважити ще той факт, що столиця Бельгії Брюссель є центром Європи, і водночас місцем розташування штаб-квартири ЄС, офісу НАТО та секретаріату країн Бенілюксу. Міжнародний політичний статус цієї країни виявляється і в навчанні англійської мови в рамках шкільного, університетського курсів та в системі загальноосвітньої підготовки, професійної підготовки вчителів англійської мови.

Триступенева структура професійної освіти Бельгії, її міжнародна орієнтація, децентралізація системи управління, передача повноважень щодо вирішення освітніх питань з державного на регіональний рівень, ефективні академічні програми, у яких домінують міждисциплінарний і компетентнісний підходи до організації освітнього процесу та чіткі стандарти для здійснення контролю якості освіти, свідчать про зрілий та функціональний апарат сектору професійної педагогічної освіти, який здатний підготувати компетентного фахівця у сфері освіти відповідно до сучасних вимог європейського та світового ринків праці.

Важливими для дослідження є роботи українських та зарубіжних науковців у сфері порівняльної педагогіки та професійної освіти. Серед робіт зарубіжних учених важливими для нашого дослідження є праці Б. Вульфсона (розвиток порівняльної педагогіки у західних країнах), А. Фер'єра (зв'язок професійної школи та практичної педагогіки), бельгійських науковців Ф. Бухбергера та Ф. Ванікотта (педагогічна освіта Бельгії) та ін. До загальних питань підготовки вчителя звертався бельгійський дослідник Ж.-О. Декролі, який проголошував принцип антропоцентризму, за якого підготовка вчителя має бути спрямована на задоволення потреб дитини під час взаємодії із навколишнім середовищем. Теоретики педагогіки С. Дженсенс, К. Пітторс та Д. Роббен розглядають підготовку вчителя через розвиток критичного та творчого мислення. Особливості підготовки вчителів англійської мови для різних етапів навчання та різних типів освітніх установ вивчали такі вчені: К. Митюшова (професійна підготовка вчителів англійської мови в дошкільних навчальних закладах), З. Муртазова (формування професійного мислення в майбутніх учителів англійської мови), С. Авганов (професійна підготовка вчителів англійської мови в загальноосвітніх школах Республіки Таджикистан) та ін.

Загальним питанням проблеми підготовки вчителів присвячені праці таких українських дослідників, як: О. Локшина, Н. Ничкало, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Коберник, В. Кузь, Н. Побірченко, О. Мисечко та ін. Серед доробки українських науковців, в центрі уваги яких перебуває вивчення підготовки вчителів іноземної (англійської) мови, можна виокремити праці В. Базуріної, І. Задорожної, В. Гаманюк, О. Голотюк, О. Кучай, О. Озерської, С. Когут, Н. Журавської, С. Ніколаєвої, С. Деркач, А. Власенко, Т. Гарбузи та ін.

Інтерес до розвитку порівняльної педагогіки в Бельгії виявляють російський педагог Б. Ускова (порівняння систем професійної освіти західно європейських та східноєвропейських країн) та фінський вчений П. Донд (становлення та реформування системи педагогічної освіти).

На жаль, в системі українських педагогічних досліджень можна виокремити лише кілька праць, присвячених професійній освіті Бельгії. Це передусім дисертаційне дослідження Ю. Закаулової «Розвиток системи професійної освіти Бельгії в умовах євроінтеграції» (2012 р.), де вивчено та систематизовано нормативні акти та реформаторські дії бельгійського уряду на шляху становлення сучасної європейської системи професійної педагогічної освіти, та науковий доробок О. Фучили, який привертає увагу розкриттям особливості системи базової освіти Фландрії.

Аналіз джерел засвідчив недостатнє вивчення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії як складника системи професійно-педагогічної освіти студентів вищих навчальних закладів окремих країн Європи. Слід наголосити, що такі дослідження є основою для широкого порівняльно-історичного вивчення загальних і специфічно-національних явищ у європейській педагогіці.

Дослідження національного і зарубіжного досвіду в галузі професійної підготовки вчителів іноземних мов, необхідність подальшої розробки теоретико-методологічних засад педагогічної освіти на сучасному етапі перебудови вищої і середньої школи та недостатній стан дослідження цієї проблеми підтвердили

актуальність проблеми і доцільність її дослідження. Це виявляється у розв'язанні **суперечностей** між:

- необхідністю врахування досвіду країн Європейського Союзу щодо організації системи підготовки вчителів англійської мови і недостатнім ступенем розробленості цієї проблеми в українському педагогічному просторі;
- існуванням нагальної потреби у реформуванні системи підготовки вчителів англійської мови в освіті та реальним станом в Україні;
- збільшенням уваги до надання якісної мовної освіти і відсутністю чітких критеріїв підготовки українських учителів англійської мови, конкурентних на європейському та світовому освітньому просторі.

Отже, актуальність зазначеної проблеми і необхідність розв'язання вказаних суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Професійна підготовка вчителів англійської мови в Бельгії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою наукової теми кафедри іноземних мов «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200) та наукової комплексної програми Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, діяльність якої координується Лабораторією порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України. Тему дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 2 від 24 вересня 2012 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 17 червня 2014 року).

Мета дослідження – науково обґрунтувати сутність та провідні тенденції професійно-педагогічної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити особливості дослідження проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.
2. Здійснити ретроспективний аналіз реформування професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та встановити її особливості.
3. З'ясувати інституційне, змістове та організаційне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.
4. Здійснити порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та України.
5. Виявити можливості використання та впровадження в практику ВНЗ України бельгійського досвіду професійної підготовки вчителів англійської мови.

Об'єкт дослідження – підготовка вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Бельгії.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні засади професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.

Для вивчення проблеми і розв'язання завдань дослідження використано комплекс **методів**: *теоретичні* – аналіз джерел із загальної та порівняльної педагогіки з метою дослідження наукових підходів до тлумачення понять, що стосуються професійної освіти та підготовки вчителя, для узагальнення інформації

щодо інституційного, змістового та організаційного забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії; синтез – для розуміння цілісної картини підготовки вчителя англійської мови й авторського визначення понять; класифікація – для поділу порівняльно-педагогічних досліджень у галузі підготовки вчителів англійської мови за тематичною спрямованістю, для систематизації за структурно-функціональними ознаками та інституційного, змістового та організаційного забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії; для розмежування блоків навчальних програм підготовки вчителів англійської мови в Бельгії за напрямками вивчення тощо; порівняння – для пошуку спільних та відмінних рис у підготовці вчителів англійської мови в Бельгії й Україні; для простеження становлення поглядів щодо означеної проблеми, для здійснення порівняльного аналізу нормативно-правових документів, які встановлюють головні принципи підготовки вчителів англійської мови в Бельгії та Україні, а також положень, викладених у міжнародних та вітчизняних документах щодо цілей освітнього процесу і засобів забезпечення його якості; узагальнення, конкретизація – для визначення методології педагогічного дослідження професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії, для окреслення етапів розвитку системи професійної педагогічної освіти в Бельгії; абстрагування – для виокремлення із сукупності ознак, характеристик і тенденцій тих, які безпосередньо стосуються предмета дослідження; *емпіричні* – метод аналізу даних – для дослідження та порівняння інституційного та змістового забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії та Україні.

Метод порівняльного аналізу використано на всіх етапах дослідження для зіставлення даних, фактів, подій, аналізу й синтезу одержаних результатів при дослідженні й порівнянні системи підготовки вчителів англійської мови в Бельгії та Україні з метою формулювання висновків про якість педагогічної освіти в Бельгії, для визначення тенденцій розвитку та реформування системи вищої педагогічної освіти та розроблення рекомендацій щодо застосування в Україні відповідного європейського досвіду.

Джерельна база дослідження. Основою дослідження стали:

- міжнародні документи європейських організацій (Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО) щодо професійної підготовки вчителя іноземної мови;
- законодавчі акти в галузі підготовки вчителів у Бельгії, документи Міністерства освіти французької та фламандської спільнот;
- матеріали Європейських мереж інформації й документації в галузі освіти EURYDICE, EUROSTAT, iNet тощо;
- монографії, статті та наукові збірники вітчизняних та зарубіжних (у тому числі бельгійських) науковців з проблеми;
- вітчизняна та європейська періодика («Інформаційні технології і засоби навчання», «Історія освіти», «Педагогічний дискурс», «Персонал», «Порівняльно-педагогічні студії», «Порівняльна професійна педагогіка», «Проблеми підготовки сучасного вчителя», iJET, Le Journal de BabeLg, Paedagogica Historica);
- аналітичні матеріали європейських та бельгійських інституцій (Міжнародної академії освіти (The International Academy of Education), Асоціації

вчителів англійської мови Бельгії (Belgian English Language Teachers Association), Британської ради у Бельгії, Європейського центру сучасних мов (European Center of Modern Languages) та ін.

Етапи дослідження. Дослідження проводилося протягом 2011-2015 рр. у три етапи:

- на першому етапі (2011-2012 рр.) здійснювалося формування й аналіз джерельної бази дослідження, розроблялися методологічні засади та науковий апарат, формувалися базові теоретичні поняття і положення;
- на другому етапі (2013-2014 рр.) продовжувалося вивчення, аналіз та узагальнення джерельної бази дослідження;
- на третьому етапі (2014-2015 рр.) було проведено систематизацію та узагальнення особливостей професійної підготовки вчителів англійської мови та системи вищої педагогічної освіти Бельгії, розроблено рекомендації та пропозиції щодо використання бельгійського досвіду в підготовці вітчизняних фахівців англійської мови, сформульовано загальні висновки та перспективи подальшого вивчення проблеми, апробовано основні результати дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: в українській педагогічній думці науково обґрунтовано сутність, головні закономірності і провідні тенденції професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії; здійснено ретроспективний аналіз реформування професійно-педагогічної освіти Бельгії; встановлено особливості організації професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії (зумовленість адміністративно-територіальним устроєм, місцем підготовки вчителів англійської мови в системі освіти, нормативно-правовою базою країни тощо); з'ясовано інституційне (ВНЗ університетського та неуніверситетського типів), змістове (блок навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, дисципліни суспільного блоку, блок методичних дисциплін, курси за вибором, спеціально-предметний (мовний) цикл, педагогічна практика), організаційне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії; систематизовано форми (навчальні заняття, практична підготовка, самостійна робота та ін.), методи (аналітичний метод граматичного перекладу, прямий, аудіолінгвальний, комунікативний, білінгвальний, диференційований та ін.); здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та України (за такими позиціями, як система вищої педагогічної освіти, освітньо-кваліфікаційні рівні, стандарти підготовки вчителів, інституційне забезпечення та напрями підготовки); виявлено спільні (напрями підготовки, блоки навчальних дисциплін, організація педагогічної практики, наявність Національної рамки кваліфікацій) та відмінні (обсяг годин, різноманітність навчальних дисциплін, терміни навчання та види педагогічних практик) риси у підготовці вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та України; розроблено практичні рекомендації щодо використання позитивного досвіду Бельгії у професійній підготовці вчителів англійської мови в Україні (на законодавчому, теоретичному, організаційно-адміністративному, організаційно-методичному та практичному рівнях); *уточнено* наукові підходи до реформування системи вищої освіти та ролі державних стандартів у підвищенні ефективності професійної підготовки вчителів; сутність понять «професійна освіта», «професійна підготовка

вчителів» в Україні та Бельгії; *подальшого розвитку* набули визначення теоретичних основ дослідження проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови у вітчизняній педагогіці та в Бельгії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що фактичний матеріал та основні положення і висновки дослідження можуть бути використані при написанні праць з порівняльної педагогіки, історії педагогіки, навчальних посібників з методики англійської мови, для розробки спецкурсів, проведення семінарських і практичних занять на факультетах іноземних мов вищих навчальних закладів, для розширення, доповнення та оновлення змісту навчального курсу «Практика усного та писемного мовлення», «Ділова англійська мова», «Порівняльна педагогіка», «Основна іноземна мова» та «Друга іноземна мова».

Апробація та впровадження результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження були предметом виступів на науково-практичних конференціях та семінарах:

міжнародного рівня – «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Сучасна наука XXI століття» (Київ, 2012), «Перспективи розвитку науки и образования» (Москва, 2013), «Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи» (Умань, 2013), «Європейські тенденції професійної підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2013), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014 та 2015), «Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи» (Умань, 2014), «Основні напрями підготовки сучасного вчителя: глобалізація, стандартизація, інтеграція» (Умань, 2014); *всукраїнського рівня* – «Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи» (Харків, 2012), «Педагогічна компаративістика-2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013); *міжкафедрального рівня* – «Сучасні наукові дослідження в галузі лінгвістики та методики викладання іноземних мов» (Житомир, 2013); *науково-методичному семінарі* – «Портфоліо вчителя іноземних мов: принципи укладання і оцінювання» (Умань, 2014).

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка про впровадження № 626 від 16.04.2015 р.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1230/01 від 07.05.2015 р.); Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 148 від 01.09.2015 р.); Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження № 2612 від 28.05.2015 р.).

Основні положення та результати дослідження також обговорювалися на засіданнях Лабораторії педагогічної компаративістики, кафедри іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 17 одноосібних публікаціях автора, серед яких 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у науковому зарубіжному виданні, 3 статті – в інших наукових виданнях, 7 тез та 1 стаття – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 246 сторінок, обсяг основного тексту – 174 сторінки. Список використаних джерел включає 294 позиції, з них 145 – іноземною мовою. Робота містить 21 таблицю, 5 рисунків та 14 додатків на 38 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, рівень дослідженості проблеми, зв'язок з науковими програмами й темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; охарактеризовано експериментальну базу дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії»** – представлено теоретичні основи дослідження проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії, здійснено ретроспективний аналіз розвитку професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та встановлено її особливості.

Унаслідок дослідження стану розробленості проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії встановлено, що в Україні доступними є праці лише кількох науковців, які займалися вивченням структури освіти цієї країни, зокрема таких, як Ю. Закаулова, О. Фучила, Б. Ускова, П. Донд, Ж.-О. Декролі, С. Дженсенс, К. Пітторс та Д. Роббен. Це підкреслює актуальність дослідження та передбачає подальше вивчення різних аспектів професійної освіти Бельгії.

У результаті аналізу головних нормативних документів ЄС та Бельгії визначено такі ключові завдання мовної освіти: забезпечення потрібної кількості вчителів англійської мови, які б відповідали високим стандартам підготовки; встановлення співпраці із зарубіжними освітніми закладами та надання можливості майбутнім учителям іноземної мови проходити лінгвістичну практику в тій країні, мову якої вони вивчають. У цих рамках варто також звернутися до основного, на нашу думку, вітчизняного нормативно-правового документу, який регулює освітні відносини на шляху становлення вищої освіти європейського зразку: закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), який є важливим джерелом у вивченні системи освіти обох країн, оскільки встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, у рамках якої і здійснюється підготовка вчителя англійської мови. Він створює та регламентує умови для посилення співпраці державних органів з вищими навчальними закладами на принципах автономії останніх, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного педагога, що є надзвичайно важливим для України під час інтеграції її вищої школи в освітній простір Європи та світу.

У результаті аналізу поняттєво-категоріального апарату дослідження визначено головне поняття: «професійна підготовка вчителя англійської мови» та встановлено його логічні зв'язки з іншими термінами, важливими для визначення цілісної картини професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії, які допоможуть системно і різнобічно розкрити предмет дослідження: адміністративно-

територіальний устрій країни, система освіти, інституційне, нормативно-правове, змістове забезпечення та ін.

При визначенні місця підготовки вчителів англійської мови в системі вищої педагогічної освіти Бельгії, виявлено, що головною особливістю країни є наявність на її території трьох спільнот, які були офіційно зареєстровані у 1973 р.: фламандської, французької, німецької. Кожна мовна громада має законодавчу та виконавчу автономію – власний Парламент, який видає юридично чинні в межах певної території закони. Однак особливим є й те, що вища професійна освіта організована лише двома спільнотами: фламандською і французькою, оскільки на території німецької громади існує недостатня кількість вищих навчальних закладів, і студенти переважно навчаються в сусідніх громадах або в Німеччині.

Зауважено, що специфікою системи професійної педагогічної освіти є її прозорість та гуманістичний, персоналізований підхід. Вона є максимально відкритою і доступною для тих, хто здобуває освіту. Дипломи, які видаються державними та приватними навчальними закладами, мають однакову освітню та правову цінність. Вищі навчальні заклади Бельгії університетського та неуніверситетського рівнів надають рівноцінно якісні освітні послуги для майбутніх вчителів англійської мови. Чітка диференціація рівнів підготовки педагогічних працівників, наявність професійно орієнтованих й академічно орієнтованих курсів при здобутті кваліфікації вчителя та міжнародна спрямованість освіти також є визначальними рисами професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.

У другому розділі – **«Організаційно-педагогічне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії»** – охарактеризовано сучасні стандарти та вимоги до вчителів англійської мови; окреслено інституційне забезпечення, напрями підготовки та зміст чинних навчальних програм; проаналізовано методи та форми організації освітньої діяльності професійної підготовки вчителів англійської мови в навчальних закладах Бельгії.

Визначено, що в Бельгії як частині європейського освітнього простору професійна освіта й підготовка кваліфікованих педагогічних кадрів у галузі іноземних мов спрямовані на виховання спеціаліста, який володіє широким потенціалом професійної творчості, організаторськими й комунікативними здібностями, необхідними для ефективною освітньої діяльності, ґрунтовними педагогічними та мовними знаннями і високим рівнем компетентності.

З'ясовано, що вчитель у Бельгії вважається найманим робітником у сфері приватної та державної освіти, статус якого визначається Декретами від 27 березня 1991 р. У них визначено особливий статус учителя, однаковий у сфері приватної та державної освіти. З огляду на специфіку адміністративно-територіального устрою держави діяльність педагога, у тому числі й учителя англійської мови, регламентується певними регіональними вимогами, які є спільними для обох мовних спільнот (фламандської та французької): наявність необхідних кваліфікаційних умінь та навичок для педагогічної діяльності (вік учнів, спеціалізація предмету, рівень освіти тощо); кваліфікації, які вважають достатніми для роботи з учнями (необхідні у визначенні вимог для викладання в школі при відсутності перших); та належний рівень володіння іноземною мовою. Окрім

вищезазначених вимог бельгійські ВНЗ керуються Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти (2001 р.).

Встановлено значущість рівнів кваліфікації у визначенні стандартів для учителів у Бельгії. Оскільки підготовка учителів англійської мови цієї країни здійснюється у рамках професійної освіти, то вимоги до вчителів регламентуються загальними нормативними документами професійної освіти. Підкреслено наявність восьми рівнів кваліфікації, кожен з яких визначається на основі п'яти складових: знань, навичок, змісту, самостійності та відповідальності. Заявлено професійні (для робітничих спеціальностей) та освітні кваліфікації (для педагогічних спеціальностей.). Стандартів для вчителів англійської мови в Бельгії не виявлено, тому підготовка вчителів англійської мови у цій країні керується не лише нормами та вимогами для студентів професійної освіти, а й нормативними актами у загальній підготовці вчителів у Бельгії.

Зазначено ранню професіоналізацію як одну із вимог до вчителів англійської мови, яка сприяє швидкому оволодінню мовними навичками та здібностями виявляти особливості форми, значення мовних одиниць, їх співставлення з подібними явищами у рідній мові, обирати відповідні засоби для комунікації з учнями, використовувати різні види наочності, прогнозувати їхні мовні помилки, використовувати технічні засоби для формування навичок іншомовного спілкування.

У ході аналізу освітніх документів та наукових праць у галузі вивчення мов з'ясовано, що бельгійські науковці підтримують п'ять напрямків освіти у сфері підготовки вчителів іноземних мов (так звані «The Five C's») та стандарти до неї: спілкування (*англ.* communication), культури (*англ.* cultures), зв'язків (*англ.* connections), порівняння (*англ.* comparisons) та об'єднання (*англ.* communities). Визначено такі компетентності, якими має володіти успішний учитель іноземної мови: мовна, міжкультурна, лінгвокраїнознавча, комунікативна, соціолінгвістична, соціокультурна, методична та прагматична. Учителям, які не є носіями англійської мови, слід мати належний рівень ще й іншомовної компетентності.

Виявлено, що професійна підготовка вчителів англійської мови в Бельгії може здійснюватись у спеціалізованих педагогічних ВНЗ (Інститут вищої педагогіки, Педагогічна вища школа, Незалежна вища школа) або закладах вищої освіти на факультеті підготовки вчителів (Брюссельський вільний університет, Гентський університет, Льєзький університет та Католицький університет в м. Левені). Крім того, окремо існують курси педагогічної підготовки для випускників ВНЗ, де можна, окрім загально-педагогічних та освітніх дисциплін, обрати спеціалізований напрям підготовки.

Специфіка підготовки вчителів англійської мови в університетах Бельгії полягає в наявності в країні трьох великих мовних регіонів, що зумовило утворення трьох незалежних системи освіти голландською, французькою і німецькою мовами. Навчальні заклади мають значний рівень свободи у вирішенні багатьох питань на академічному, організаційному та економічному рівнях. Як наслідок, центральна влада має лише незначний вплив на їх управління. Особливістю вищої освіти Бельгії є існування навчальних закладів університетського та неуніверситетського типу (вищі школи, університетські інститути, навчальні центри тощо). До останніх

відносяться навчальні установи зі статусом університету, але які не мають повного набору навчальних дисциплін і не кваліфікуються як дослідницькі.

Зазначено, що зміст професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії охоплює шість блоків предметів: дисципліни психолого-педагогічного спрямування, суспільного, методичного блоків, а також спеціально-предметного циклу та курси за вибором. Для отримання диплома з педагогічної спеціальності студенти мають також пройти педагогічну практику.

Окреслено форми та методи організації навчальної діяльності в підготовці вчителів англійської мови у Бельгії. Унаслідок аналізу навчальних програм підготовки фахівців визначено, що бельгійські ВНЗ обох типів – університетського та неуніверситетського – у навчальній діяльності зазвичай застосовують традиційні методи та прийоми (аналітичний метод граматичного перекладу, прямий, аудіолінгвальний, комунікативний методи, методи білінгвальної освіти, диференційованого навчання тощо). Методи навчання відрізняються своїми особливостями залежно від місця навчання, оскільки за рахунок рівня поширення англійської мови, преси та пісень зарубіжних виконавців на території мовних спільнот у студентів краще розвинені різні навички (читання, граматики, аудіювання). Під час дослідження виявлено, що поширеними є не лише традиційні форми (лекція, семінар, самостійна робота), а й альтернативний вид організації навчальної діяльності: мікронавчання, який є найпоширенішим для використання у підготовці вчителів англійської мови в Бельгії. До того ж у країні широко пропагується та застосовується дистанційне навчання за допомогою он-лайн-курсів підвищення кваліфікації для вчителів англійської мови, запропонованих Британською Радою в Бельгії та іншими міжнародними організаціями.

У третьому розділі – **«Порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії та Україні»** – визначено особливості професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії та Україні, на основі яких розроблено практичні рекомендації щодо використання бельгійського позитивного досвіду в професійній підготовці українських майбутніх учителів англійської мови.

Порівняльний аналіз зосереджено на таких аспектах підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та України: місце в системі вищої освіти, освітньо-кваліфікаційні рівні, стандарти підготовки вчителів англійської мови, інституційне забезпечення, напрями підготовки вчителів англійської мови та навчальні дисципліни.

Виявлено, що стандарти підготовки вчителів англійської мови в Україні, розроблені в 2004 р., втратили свою чинність, оскільки є дійсними впродовж десяти років. Натомість для розроблення нових стандартів навіть не створено робочої групи. Зважаючи на це, проаналізовані навчальні плани українських ВНЗ, що регламентують підготовки вчителів англійської мови, містять значні відмінності як у розподілі кредитів між різними блоками навчальних дисциплін, так і курсів змістовим наповненням. Щодо бельгійських ВНЗ, проаналізовані навчальні плани підготовки вчителів англійської мови дали підстави для висновків про єдність підходів до змістового наповнення підготовки фахівців, що визначаються загальноєвропейськими вимогами.

З метою порівняння бельгійського та українського досвіду підготовки вчителів англійської мови на змістовому рівні нами проаналізовано зміст чинних навчальних програм професійної підготовки вчителів англійської мови в чотирьох вищих навчальних закладах різного типу України та Бельгії: Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Інституті вищої педагогіки та Львівському університеті (м. Нівель, французька спільнота Бельгії), Гентському університеті (фламандська спільнота) та Незалежній вищій школі (м. Ейпен, німецька громада).

На змістовому рівні визначено, що кожний навчальний заклад підготовки вчителів англійської мови в Бельгії має право, крім обов'язкових, вводити й інші предмети. Так, студенти Інституту вищої педагогіки та Львівського університету приділяють більше уваги вивченню дисциплін психолого-педагогічного змісту (52 % та 54 % від загальної кількості годин на підготовку), Гентського університету – методичного блоку (25 %) та курсів за вибором студента (25 %), а Незалежної вищої школи – суспільним та освітнім курсам (54 %). Натомість заклади вищої освіти України, які готують майбутніх учителів англійської мови велику увагу приділяють вивченню загальноосвітніх дисциплін (в середньому 59 % від загального часу в порівнянні із 31,5 % у бельгійських ВНЗ).

Досліджено підготовку вчителів англійської мови за ОКР «магістр» у ВНЗ Бельгії та України. Наголошено на відмінності в підготовці на організаційному та змістовому рівнях. Окреслено відмінності в організації педагогічної практики, які полягають в різноманітності видів шкільної практики.

Констатовано, що не всі професійні заклади освіти Бельгії визначають вузькоспеціалізовану підготовку вчителів англійської мови як пріоритетну. ВНЗ, які готують майбутніх учителів англійської мови для роботи в дошкільних закладах та початковій школі, зазвичай не фокусуються на конкретно-предметному навчанні, таким чином виділяючи незначну кількість годин на дисципліни спеціально-предметного циклу. Натомість, ВНЗ України приділяють достатню кількість часу мовному та лінгвістичному складникам підготовки. Заклади бельгійської освіти, що готують учителів англійської мови для середньої та старшої середньої школи, суттєво збільшують мовний компонент навчання в порівнянні з аналогічним українським.

На основі аналізу бельгійського досвіду професійної підготовки вчителів англійської мови було запропоновано такі практичні рекомендації: зміст освіти має бути збагачений європейським компонентом, необхідно зменшити перелік дисциплін підготовки вчителів до тієї кількості, яка необхідна для конкретного навчального спрямування; педагогічна складова у професійній підготовці вчителів англійської мови має починатися вже з перших років навчання. Як на рівні вивчення професійно зорієнтованих дисциплін, так і педагогічної практики; підготовка вчителів англійської мови має готувати майбутніх фахівців до неперервного професійного розвитку та реалізації індивідуальної програми професійного самовдосконалення у процесі використання доступних ресурсів та власної рефлексії; слід забезпечити наступність та партнерство університету та вищого професійного

коледжу для співпраці в педагогічній та науковій сферах; необхідно надавати більшій автономності закладам вищої освіти, які отримають можливість вирішувати організаційні та змістові питання на місцевому рівні; пристосувати національну законодавчу базу до європейських стандартів професійної підготовки вчителів іноземних мов; розробити новий стандарт підготовки вчителів англійської мови; відмовитися від підготовки фахівців за ОКР «спеціаліст»; провести реорганізацію системи професійної підготовки вчителів англійської мови згідно з тим, де вони будуть у майбутньому здійснювати свою професійну діяльність; забезпечити студентам-магістрам суттєву мовну та педагогічну підготовку; скоротити кількість навчальних курсів загальноосвітнього характеру; адаптувати навчальні програми та плани підготовки вчителів до європейського зразка; змінити вимоги до вступу в педагогічні ВНЗ, ввівши інструменти перевірки професійної придатності; застосовувати нові методи, засоби навчання іншомовного спілкування; залучати до співпраці носіїв мови, використовувати їхні знання та досвід у спілкуванні живою мовою; збільшити кількість дисциплін на закріплення інформаційно-комунікативних навичок; проводити заняття з європейської культури; забезпечити більш системний зв'язок курсу методики з педагогічною практикою студентів; створити умови для раннього залучення студентів до безпосередньої роботи в школі.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено науково-теоретичне узагальнення проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Королівстві Бельгія та окреслено можливості використання відповідного бельгійського досвіду в Україні.

1. Унаслідок дослідження теоретичних основ проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії з'ясовано, що їх становлять праці, пов'язані з професійною підготовкою вчителів в Україні, за кордоном та в Бельгії. Опрацьовані також дослідження українських учених у сфері професійної підготовки вчителів англійської мови та закордонних науковців, особливо бельгійських. Проте внаслідок аналізу педагогічної літератури та дисертаційних досліджень стверджено, що проблема професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії не була предметом глибокого вивчення й спеціального аналізу в Україні.

Розтлумачено поняття професійної підготовки вчителя англійської мови як складного багатокомпонентного процесу становлення кваліфікованого педагога, який володіє значним творчим потенціалом, організаторськими й комунікативними здібностями, відповідним технологічним рівнем підготовки та компетенціями шляхом здобуття знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної роботи з дітьми в процесі їхньої соціалізації. Поняття категорій адміністративно-територіального устрою, системи освіти, інституційного, нормативно-правового та змістового забезпечення в рамках професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії також окреслені як головні для розуміння цілісної картини педагогічної освіти країни.

2. У результаті ретроспективного аналізу розвитку професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії встановлено, що наявність трьох великих мовних регіонів, котра зумовила утворення відповідно двох незалежних систем

освіти голландською та французькою мовами (фламандська та французька мовні спільноти), є її головною особливістю. Виявлено, що до інших специфічних характеристик професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії належать: поділ установ вищої освіти на навчальні заклади університетського (університети) та неуніверситетського типу (вищі школи, університетські інститути, коледжі, навчальні центри); чітка диференціація рівнів підготовки педагогічних працівників; забезпечення неперервної педагогічної освіти без відриву вчителя від виробництва; наявність професійно-орієнтованих й академічно-орієнтованих курсів при здобутті кваліфікації вчителя; довгий та складний процес реформування професійної освіти; утворення так званих «асоціацій» як однієї з форм обміну професійним та педагогічним досвідом, розширення науково-дослідного потенціалу та поліпшення знань викладачів, а отже і майбутніх учителів; використання гуманістичного особистісно-орієнтованого, персоналізованого й компетентнісного підходів при підготовці майбутніх учителів; прозорість та відкритість системи вищої професійної освіти та підготовки фахівців у Бельгії; міжнародна спрямованість освіти.

Окреслено, що відповідно до поділу країни за географічними та економічними ознаками (Валлонський регіон, Фламандський регіон та столиця Брюссель), регіони наділені широкими повноваженнями в економіці, соціальній політиці, охороні довкілля та зовнішній торгівлі. Охарактеризовано як визначальний для дослідження поділ Бельгії за культурно-мовними ознаками на фламандську, французьку та німецьку спільноти, які наділені компетенціями в питаннях культури, науки, освіти, інформації, охорони здоров'я, молоді та спорту.

3. Як наслідок аналізу стандартів та вимог до вчителів англійської мови в Бельгії, встановлено інституційне, змістове та організаційне забезпечення професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії. Виявлено, що, будучи в центрі ЄС, ця країна здійснила спроби уніфікувати стандарти мовної освіти, які відображено в основному документі бельгійської мовної підготовки «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2001 р), до того ж фламандська та французька мовні спільноти, будучи визначальними територіальними одиницями у формуванні системи освіти країни, запроваджують свої вимоги до вчителів англійської мови. Визначено, що до професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов Бельгії входять різні за метою та змістом компетентності: комунікативна, мовна, міжкультурна, соціолінгвістична, лінгвокраїнознавча, соціокультурна, методична, прагматична, іншомовна.

Встановлено, що майбутні вчителі англійської мови можуть здобути освіту в педагогічних коледжах (неуніверситетський тип) та університетах (університетський тип), опанувавши відповідні курси за такими напрямками: вчитель у дошкільних закладах; учитель у початковій школі; учитель у середній школі; учитель у старшій середній школі (за спеціалізаціями «англійська мова» або «германські мови»). На основі навчальних планів ВНЗ Бельгії, що готують майбутніх учителів англійської мови структуровано навчальні дисципліни в шість предметних блоків: дисципліни психолого-педагогічного спрямування, дисципліни суспільного блоку, блок методичних предметів, дисципліни спеціально-предметного

(мовного) циклу, які визначають профіль фахівця, курси за вибором студента та педагогічна практика в школі.

З'ясовано, що ВНЗ Бельгії застосовують різні методи, форми організації навчальної діяльності та форми контролю, які є відомі та прийнятні до використання у вітчизняних закладах вищої освіти (лекція, практичне заняття, робота в групах, іспит, тестування, портфоліо тощо). Установлено, що більшість із форм проведення занять мають особистісну орієнтованість, тобто для викладача завжди на першому місці знаходиться студент, вони також направлені на діяльнісний підхід та мають комунікативну спрямованість (групова гра-пазл (*англ.* jigsaw learning), неформальна лекція (*англ.* informal lecture), коротка лекція (*англ.* lecturette), заняття-змагання (*англ.* workshop), моделювання реальних ситуацій (*англ.* simulation), робота у перехресних групах (*англ.* cross-over groups), вільне навчання (*англ.* open learning) тощо).

4. В межах проведеного дослідження у чотирьох закладах вищої педагогічної освіти Бельгії (Інститут вищої педагогіки франкомовної спільноти, Незалежна вища школа німецькомовної громади, Гентський університет фламандської та Льєзький університет франкомовної спільнот) та України (Житомирський державний університет імені Івана Франка, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини) здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ цих країн та виявлено, що обсяг годин, різноманітність навчальних дисциплін, терміни навчання та види педагогічних практик у підготовці майбутніх учителів англійської мови мають певні відмінності в Бельгії та Україні. Це впливає із відповідності бельгійської системи професійної освіти загальноєвропейським стандартам та нормам, болонським ідеям.

Констатовано, що не всі професійні заклади освіти Бельгії визначають вузькоспеціалізовану підготовку вчителів англійської мови як пріоритетну. ВНЗ, які готують майбутніх учителів англійської мови для роботи в дошкільних закладах та початковій школі, зазвичай не фокусуються на конкретно-предметному навчанні, таким чином виділяючи незначну кількість годин на дисципліни спеціально-предметного циклу. Установлено, що натомість ВНЗ України приділяють достатню кількість часу мовному та лінгвістичному складникам підготовки. Підкреслено, що заклади бельгійської освіти, що готують учителів англійської мови для середньої та старшої середньої школи, суттєво збільшують мовний елемент навчання в порівнянні з аналогічним українським.

Виявлено і спільні характеристики в підготовці вчителів англійської мови Бельгії та України, які полягають у напрямках підготовки, навчальних дисциплінах, організації педагогічної практики та форм навчальної діяльності для студентів ВНЗ, наявності Національної рамки кваліфікацій (у Бельгії - ЄРК) з описом конкретних компетенцій та вимог до вчителів англійської мови.

5. На основі проведеного дослідження в зазначених інституціях освіти сформульовано практичні рекомендації та виявлено можливості використання та впровадження в практику ВНЗ України бельгійського досвіду щодо вдосконалення професійної підготовки вчителів англійської мови, який полягає у тому, що зміст

освіти повинен мати європейську орієнтацію. Зазначено, що для цього необхідно зменшити перелік дисциплін підготовки вчителів до тієї кількості, яка необхідна суто для конкретного навчального спрямування. Це має надати майбутнім вчителям більше часу для вивчення мови, педагогіки, для практики та розвитку творчого потенціалу, що є необхідною умовою для роботи в сучасній школі. Окреслено, що підготовка вчителя має розумітися як ранній та неперервний процес професійного та особистісного становлення студента та має допомогти усвідомити свою соціальну приналежність, здобути професію, спонукає до активної навчальної діяльності, що сприяє різнобічному розвитку особистості.

Визначено як необхідне завдання пристосування національної законодавчої бази до європейських стандартів професійної підготовки вчителів іноземних мов, створення нового єдиного стандарту підготовки вчителів англійської мови, доповненого параметрами європейського зразка. Підкреслено корисність покращення методичного забезпечення студентів, застосування нових методів, засобів навчання іншомовного спілкування, використання новітніх технологій в організації навчального процесу, залучення іноземців до співпраці, використання їхніх знань та досвіду в спілкуванні живою мовою. Доцільним виявлено відхід від застарілих форм проведення занять та переорієнтація навчального процесу на особистісні якості та побажання студента, збільшення його академічного часу на самостійну роботу, залучення до спілкування з викладачем та іншими студентами. Заняття з європейської культури, суспільства та структур освіти, а також збільшення годин на закріплення інформаційно-комунікативних навичок зазначені головними для отримання знань про історію, культуру, освіту, тенденції в європейській педагогічній думці та загальні аспекти в розвитку Європейського Союзу та виховання сучасного компетентного вчителя іноземної мови.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії. Подальшої розробки потребують форми, методи та засоби навчання, освітні технології, які використовуються в процесі підготовки вчителів англійської мови до роботи в школі тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Процько Є. С. Інституційне забезпечення та напрями професійної підготовки вчителів англійської мови у Бельгії / Є. С. Процько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Дод. 1 до Вип. 27, т. VII (40) : тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» / Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди ; гол. ред. В. П. Коцур. – К. : Гнозис, 2012. – С. 269–277.
2. Процько Є. С. Аналіз навчальних програм професійної підготовки вчителів англійської мови у Бельгії / Є. С. Процько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науково-педагогічний журнал / СумДПУ ім. А. С. Макаренка ; гол. ред. А. А. Сбруєва – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. – С. 165–175.

3. Protsko Y. Requirements to the Professional Competence of English Language Teachers in Belgium / Yevheniia Protsko // Comparative Professional Pedagogy. – Kyiv – Khmelnytsky, 2014. – № 4(3). – P. 77–83.

4. Процько Є. С. Особливості професійної педагогічної освіти Бельгії / Євгенія Процько // Порівняльно-педагогічні студії. – 2015. – № 1 (23). – С. 34–38.

5. Процько Є. С. Основні поняття дослідження проблеми професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії / Є. С. Процько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науково-педагогічний журнал / СумДПУ ім. А. С. Макаренка ; гол. ред А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 3 (47). – С. 128–139.

Стаття в науковому зарубіжному виданні:

6. Protsko Y. English Teacher Training in Belgium and Ukraine: the Comparative Analysis / Yevheniia Protsko // The Advanced Science Journal. – 2015. – № 3. – P. 55–58.

Статті в інших наукових виданнях:

7. Процько Є. С. Професійна підготовка вчителів Західної Європи / Є. С. Процько // Збірник наукових праць студентів та молодих вчених / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; гол. ред. Н. М. Бріт. – Умань : ФОП Жовтий, 2012. – С. 57–60.

8. Процько Є. С. Специфіка підготовки вчителів англійської мови в університетах Бельгії / Є. С. Процько // Збірник наукових праць студентів та молодих вчених / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; гол. ред. Н. М. Бріт. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – С. 253–259.

9. Процько Є. С. Компетентність вчителя англійської мови у Бельгії у контексті праць вітчизняних та зарубіжних науковців / Є. С. Процько // Збірник наукових праць студентів та молодих вчених / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; гол. ред. Н. М. Бріт. – Умань : ФОП Жовтий О. О, 2014. – С. 209–212.

Тези та стаття у матеріалах науково-практичних конференцій:

10. Процько Є. С. Багатомовність в сучасному світі як об'єкт міждисциплінарних досліджень / Є. С. Процько // Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура : зб. доповідей міжнар. науково-практ. конф., 26–27 квітня 2012 р., м. Умань / відп. ред.: Н. В. Гут, Л. О. Загоруйко. – Умань, 2012. – С. 42–45.

11. Процько Є. С. Фактори успішного навчання іноземних мов у європейському освітньому просторі / Є. С. Процько // Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи : зб. допов. Всеукр. науково-практ. конф., 16 травня 2012 р., м. Харків / відп. ред. К. В. Нестеренко, О. І. Зелінська. – Х., 2012. – С. 129–130.

12. Процько Є. С. Система вищої освіти у франкомовній спільноті Бельгії / Є. С. Процько // Сучасна наука ХХІ століття : зб. доповідей Восьмої міжнар. науково-практ. інтернет-конф., 14–16 червня 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 53–56.

13. Процько Є. С. Інституційне забезпечення підготовки вчителів англійської мови в Бельгії / Є. С. Процько // Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст : матер. Всеукр. науково-

практ. семінару, 10 червня 2013 р., м. Київ / НАПН України, Ін-т педагогіки ; відп. ред. О. І. Локшина. – К., 2013. – С. 158–160.

14. Процько Є. С. Зміст чинних навчальних програм професійної підготовки вчителів англійської мови у Бельгії / Є. С. Процько // Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи : матер. міжнар. науково-практ. конф., 17–18 жовтня 2013 р., м. Умань / відп. ред.: Л. О. Загоруйко, О. М. Архіпова. – Умань, 2013. – С. 157–159.

15. Процько Є. С. Вища професійна освіта Бельгії: погляд на особливості / Є. С. Процько // Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи : матер. міжнар. науково-практ. інтернет-конф., 16 жовтня 2014 р. м. Умань / відп. ред. І. Ю. Щербань. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 216–219.

16. Процько Є. С. Деякі аспекти професійної підготовки вчителів Бельгії / Є. С. Процько // Основні напрями підготовки сучасного вчителя: глобалізація, стандартизація, інтеграція : матер. міжнар. науково-практ. конф., 30–31 жовтня 2014 р., м. Умань / ред. кол.: Н. С. Побірченко, О. І. Безлюдний, Т. Д. Кочубей [та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. – С. 110–112.

17. Процько Е. С. Особенности профессиональной подготовки учителей английского языка в Бельгии / Е. С. Процько // Перспективы развития науки и образования : сб. научн. трудов Международной заочной научно-практ. конф., 29 ноября 2013 г., г. Москва. – М., 2013. – С. 98–100.

АНОТАЦІЇ

Процько Є.С. Професійна підготовка вчителів англійської мови в Бельгії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2016.

У роботі досліджено проблему професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії. Аналіз психолого-педагогічної та фахової літератури засвідчив відсутність спеціальних досліджень окресленої проблеми. Уточнено сутність ключового поняття дослідження – «професійна підготовка вчителя англійської мови в Бельгії».

Теоретично обґрунтовано та інтерпретовано педагогічні умови професійної підготовки вчителів англійської мови в Бельгії.

Встановлено, що у сфері стандартів та вимог у підготовці вчителів англійської мови в Бельгії країна не має чітких формальних визначень. ВНЗ у процесі педагогічної підготовки переважно слідує загальноєвропейським мовним рекомендаціям (2001).

Проаналізовано методи і форми організації навчальної діяльності, які використовуються у процесі підготовки вчителя англійської мови в Бельгії, та підкреслено важливість взяття до уваги місця знаходження школи, оскільки розповсюдження англomовного телебачення, преси та пісень мають значний вплив на формування та розвиток навичок читання, граматики та аудіювання.

Здійснено ретроспективний аналіз розвитку професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та встановлено її особливості. Під час проведення порівняльного аналізу професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Бельгії та України встановлено ряд спільних та відмінних рис.

Ключові слова: вчитель англійської мови, педагогічна освіта, багатомовна освіта, заклади вищої педагогічної освіти, професійна підготовка вчителів англійської мови.

Процько Е.С. Профессиональная подготовка учителей английского языка в Бельгии. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Кировоградский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко. - Кировоград, 2016.

В работе исследована проблема профессиональной подготовки учителей английского языка в Бельгии.

Сегодня большинство исследований украинских и зарубежных ученых в сфере подготовки учителей посвящены реформированию профессиональной образовательной системы. Этот процесс тесно связан с изменениями в образовательной сфере, которые включают децентрализацию образовательной системы и возрастающим уровнем независимости высших учебных заведений. Приняв во внимание тот факт, что Украина внедряет основные идеи европейского высшего образования, можно определить насколько важен опыт зарубежных стран.

К основным задачам подготовки учителей английского языка относятся: получение современных знаний, навыков для противостояния новым проблемам; подготовку учителей, квалифицированных во всех сферах, включая язык и культуру; предоставление студентам возможности общаться на иностранных языках в родной стране и за рубежом; продвижение реализации европейской тенденции в образовательном реформировании. Эти задачи требуют подготовки квалифицированного учителя английского языка, который использует различные инновационные подходы и методы, а также имеет возможность обмениваться европейским и мировым опытом.

Анализ психолого-педагогической и профессиональной литературы показал отсутствие специальных исследований обозначенной проблемы. Уточнена суть ключевого понятия исследования - «профессиональная подготовка учителя английского языка в Бельгии».

Теоретически обосновано и интерпретировано педагогические условия профессиональной подготовки учителей английского языка в Бельгии.

Осуществлен анализ развития профессиональной подготовки учителей английского языка в вузах Бельгии и определены ее особенности: существование трех языковых сообществ и двух независимых образовательных систем на голландском и французском языках, деление образовательных учреждений на университетский и неуниверситетский типы и др.

В сфере стандартов и требований к подготовке учителей английского языка Бельгия не имеет четких формальных определений. Высшие учебные заведения в

процессе педагогической подготовки в-основном следуют Общеевропейским языковым рекомендациям (2001). Чтобы стать успешным учителем английского языка в Бельгии, нужно владеть следующими компетенциями: коммуникативной, языковой, культурологической, социолингвистической, методологической и др.

Основные требования к учителям английского языка в Бельгии зависят от образовательного уровня того учебного заведения, где они будут работать. Определены различные организации систем образования трех языковых сообществ, поскольку подготовка учителей английского языка в основном происходит на территориях французской и фламандской общин, а в немецком сообществе подготовка учителей английского языка представлена только профессиональным колледжем. Причиной этого является немногочисленное население сообщества, его территориальное расположение и желание молодежи учиться в других сообществах или в Германии.

Проанализированы методы и формы организации учебной деятельности, которые используются в процессе подготовки учителя английского языка в Бельгии, и подчеркнута важность места нахождения школы, поскольку распространение англоязычного телевидения, прессы и песен оказывают значительное влияние на формирование и развитие навыков чтения, грамматики и аудирования. Выявлено, что Бельгия, являясь главным центром образовательного процесса в Европе, распространяет дистанционное образование, содержащее онлайн курсы повышения квалификации для учителей английского языка без отрыва от производства.

Важно отметить, что при проведении сравнительного анализа профессиональной подготовки учителей английского языка в вузах Бельгии и Украины установлен ряд общих и отличительных черт в сфере институциональной и методологической поддержки. Главная из них - бельгийские высшие учебные заведения не рассматривают подготовку учителя конкретного предмета основной в процессе подготовки учителей английского языка. Общие черты установлено в способах организации школьной практики, учебных методах и формах.

Ключевые слова: учитель английского языка, педагогическое образование, многоязычное образование, учреждения высшего педагогического образования, профессиональная подготовка учителей английского языка.

Protsko Y.S. Vocational English Teacher Training in Belgium. – Manuscripted.

Thesis for the Candidate degree in Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education – Kirovograd Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University. – Kirovograd, 2016.

The problem of English teacher training in Belgium has been searched in the thesis. The analysis of the psychological and pedagogical literature shows the absence of the specific research in the mentioned problem. The content of the main term 'English teacher training in Belgium' has been detailed.

The pedagogical consequences of the English teacher training in Belgium have been confirmed and interpreted theoretically.

It is stated that in the sphere of standards and demands in English teacher training in Belgium the country has no strict formal demands. They usually follow the Common European Framework (2001).

The methods and forms used in the process of English teacher training have been also analyzed. As the extension of English television, press and foreign songs helps students to develop different skills (reading, grammar and listening comprehension), the territory where the school is situated influences the teacher's choice.

The analysis of the development of English teacher training in the Belgian higher educational establishments has been made and its peculiarities have been shown. While making the comparative analysis of English teacher training in Belgium and Ukraine, a number of common and different features in the spheres of institutional and methodical maintenance have been determined.

Key words: English teacher, pedagogical education, multilingual education, higher educational establishments, vocational English teacher training.